

Egyetemtörténet

A szegedi Egyetemi Színpad állt a magyar amatőr színjátszó mozgalom élén

2020. április 16.

Az 1960-as és 1970-es években a Paál István vezette amatőr színházi csoportosulás a legvirágzóbb korszakot teremtette meg az egyetemi és az országos színjátszás életében. A műfaji magújulást hozó társulat, a szegedi Egyetemi Színpad történetének fordulópontjait a korabeli Szegedi Egyetem című lapból válogattuk ki.

A COVID-19-járvány miatt elmaradt – többek között – a 2020. április 16-ra tervezett V. Szegedi Egyetemi Színházi Találkozó, illetve az „SZTE Egyetemi Tavasz 2020” egész programsorozata is. A szegedi egyetemi színjátszás „nagy korszakainak”, a szegedi egyetemisták és főiskolások jelentős művészi teljesítményeinek a felidézésével az SZTE mintegy kapcsolódik a 2020 tavaszán az online térbe kényszerülő „Maradj otthon!” Fesztiválhoz.

Előzmények: országos hírnév, Hamlettel

A szegedi egyetemi színjátszás már az 1930-as évek végén, majd 1940-ben Szent-Györgyi Albert rektor támogatása alatt nagy népszerűségnek örvendett.

A Szegedi Egyetemi Ifjúság Színjátszó Társasága az 1941-es Hamlettel országos hírnévre tett szert. A boldogság azonban nem tartott sokáig, mivel az antiszemitizmussal fűtött időkben a tehetséges rendezőt, Horváth Istvánt ellehetetlenítették, és párjával együtt öngyilkosságba menekültek. Ezzel véget ért a SZIESZT működése is.

(A Legenda / A szegedi diák-Hamlet története (<https://www.youtube.com/watch?v=ErYLiEvYGw>) című film, a csongrádi születésű *Bubryák István* rendező és forgatókönyvíró, az SZTE alumnusa alkotása a legnagyobb videomegosztón megtekinthető.)

Az 1960-as és 1970-es évek az amatőr színházi mozgalom megújulását hozta Magyarországon.

A Bölcsészeti Kar színjátszó csoportja mutatta be Magyarországon először Li Hszing-tao »Krétakör« című drámáját. A bemutatót, amelyet Daniss Győző rendezett és a főbb szerepeket Novák Mária, Lakner Anna, Vincze István, Nagy Károly, Nagy Zoltán, László Géza és Záhonyi Akos játszotta, az Ady-téri egyetem Auditórium Maximumában tartották meg szép sikerrel.

A '60-as évek elején a szegedi József Attila Tudományegyetemen megalakult Egyetemi Színpad vezetője és rendezője, *Daniss Győző* vette maga mellé asszisztensnek a lelkes *Paál Istvánt*, aki már másodéves korában csatlakozott a közösséghez. 1965-től ő lett a társulat rendezője.

A szegedi Egyetemi Színpad első sikerei

Az első nagyobb sikert az 1965-ös évben hozta a szegedi Egyetemi Színpad **A király halódik** című *Ionesco* darabbal.

„*Paál István rendező ezeket a szálakat keményen kézben tartja, mintegy beleszuggérálva színészeinek játékába saját felfogásából annyit, amennyi nem gátolja egyéniségük kibontakozásában. Ezért verődnek tapsra a tenyerek, ezért mondhatjuk bátran, hogy végre nevéhez méltó előadással indul az Egyetemi Színpad évada, hiszen a rendezés legfőbb értéke, hogy önállóan a gondolat halálának tragédiáját — a gondolat öröklétének drámájává tette.*”- írta Veress Miklós a Szegedi Egyetem (http://univ.bibl.u-szeged.hu/16521/1/sze_1965_019.pdf) című lap 1965. évi 3. kötetének 19. számában.

A szegedi Egyetemi Színpad egyetlen este alatt mutatta be **A szfinx** és az **Állatkerti történet** című darabot.

A produkciót Veress Miklós költő, a Szegedi Egyetem című lap újságíró munkatársa a következőképpen értékelte: *A BEMUTATÓ mégis jól sikerült, s a vizsgaidőszak miatt bizony foghíjaz nézőtérben olyan taps köszöntötte a szereplőket, hogy egy teltház sem produkálhatott volna nagyobbat. Ennek oka pedig az, hogy a — szerintünk helytelen — rendezői felfogás kemény és következetes rendezői munkával párosult.* – írta.

A szfinxről. „Az ősbemutató után Edward Albee *Állatkerti történet* című egyfelvonásosa következett. A fiatal amerikai író nagy érdeklődéssel várt, ma még csak kéziratos fordításban olvasható darabja olyan sikert aratott, amire még nem volt példa az Egyetemi Színpad történetében” – emelte ki a Szegedi Egyetem '66-os évének 1. számában.

Ionesco: A király halódik — jelenet az előadásból. A háttérben balról jobbra: Kerekes László (Évós), Nagy Zoltán (Berengér király) és Dikász Ilkka (Marguerite királyné).

„A hivatalos eredmény és elismerés mellett az élmények, tapasztalatok és tanulságok sora adja meg számunkra a Zágrábban töltött tíz felejthetetlen nap igazi értékét” – összegezte Paál István. (Szegedi Egyetem 1966. 4. kötet 15. szám)

Lefékezés és kitérő 1967-1969 között

Paál István 1967-ben **Eugène Ionesco A király halódik** című darabjának rendezésével megbukik: Aczél György a harmadik előadás után betiltatja az előadást.

Az 1968–69-es évadban Paál István Kaposvárra, a Csiky Gergely Színházhoz szerződik, és színpadi sűgőként dolgozik. Felvételizik a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakára, de nem veszik fel.

Paál 1969 őszén tér vissza Szegedre, a formabontó kísérletezés lehetőségein merengve elkezdni rendezni az Egyetemi Színpadnál Déry Tibor **Óriáscsecsemő**jét.

A boldog '70-es évek: folytatódik a sikersorozat

Paál István kísérletező rendezésének középpontjában általánosságban a 20. századi avantgarde és modernista törekvések bemutatása állt – vélik a színháztörténészek.

1970-ben a Szegeden megrendezett országos egyetemi színjátszó fesztiválon **Az óriáscsecsemő** szinte minden díjat megnyert.

„Ha valamikor megírják egyetemünk történetét, minden bizonnyal szentelnek majd néhány sort a mindenkori színjátszócsoporthoz, amely az 1970-es évben a József Attila Tudományegyetem Egyetemi Színpada néven szép sikereket ért el.” – írta Farkas Benjámin. (Szegedi Egyetem, 1970. 8. kötet 8. szám)

Sajti Emese és Dunai Tamás Fernandó Arrabal: Piknik a csatatéren c. darabjában

Már a próbák alatt feltámad az érdeklődésük Jerzy Grotowsky wroclawi színháza iránt. *„Szabálytalan és kíméletlen előadást, rendhagyó színházat produkálni – rendhagyó és szokatlan formai és hatáskeresővel — támadni a közönyt, az unatkozó bársonyszékes „műélvezet”, a passzív kívülmaradás színházi és színházon kívüli, társadalmi formái ellen”* – fogalmazta meg az Egyetemi Színpad 1970. évi utolsó bemutatójának célját Paál István rendező.

A következő előadásuk, a Radnóti Miklós, Pilinszky János és Peter Handke szövegeivel felépített **Stációk**, amely már magán hordozza a Grotowsky-módszer nyomait – meglehetősen ellentmondásos fogadtatásban részesült.

A Szegedi Egyetem című lapban (1971. 9. kötet 8. sz.) így írtak róla: „Az est második részében pedig egyáltalán nem tudtak közelünkbe férkőzni. Peter Handke egyfelvonásos szó-színháza pusztába kiáltott szó maradt: azért, mert elszakadtak a szótól. (...) A kísérlet ezúttal — véleményünk szerint — nem sikerült. Éppen ezért ne álljunk meg többet ennél a stációnál, válassza továbbra is azt a „szabályos” utat az Egyetemi Színpad, amelynek állomásai a sikerek.”

1972-ben a Szegedi Egyetemen jelent meg a hír, miszerint 41 új taggal bővülne az Egyetemi Színpad. „Olyan avantgard színházat akarunk csinálni, ami politizál. Az új tagoknak be kell illeszkedniük az együttes játékstílusába. Előadásaink sikere, nem egy vagy két ember színészi képességein, hanem 15-20 ember közös akaratán múlnak” – idézték Paál István szavait. Ekkor írták meg azt is, hogy *Fehér Ildikót* és *Dunai Tamást*, az együttes volt tagjait felvették a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. (Szegedi Egyetem 1972. 10. kötet 11. szám)

A Grotowski-féle „szegény színház” eszményének és a nyugati radikális politikai kultúrának a hatására a társadalom és a hatalom viszonyáról, az egyén helytállásáról és áldozatvállalásáról szóló művek sorát állította színpadra. Ilyen korszakalkotó előadás volt az **Örök Elektra** (1972), a **Petőfi-rock** (1973), és a **Kőműves Kelemen** (1974).

A csapat népszerűségét mi sem bizonyíthatja jobban, mint egy 1974. április 20-i útinapló részlete: „Már kora délután továbbutazhattunk a Keleti Pályaudvarról, hogy eleget tegyünk jugoszláviai és olaszországi meghívásainknak. 12 napos turnéra indulunk, 3 városban lépünk fel, a Petőfi Rock-ot háromszor, a Kőműves Kelement négyszer adjuk elő.” – írta Paál. (Szegedi Egyetem 1974. 12. kötet 8. szám)

A színház közösségformáló ereje

A Paál István rendezéseivel fémjelzett nagy korszak 1974-ig tartott. Ennek oka, hogy egyrészt a csoport magja az egyetem befejezése előtt állt, másrészt az amatőr körülmények már csak hátráltatták a továbblépést.

Paálék ellen vizsgálatok indultak...

A rendező Paál István pályájára kiemelkedő hatással bírtak az első sikerek, művészi kifejezőmódját mindvégig a színpadi abszurd és groteszk ötvözete, a formai újítások jellemezték – vélik a színháztörténészek. A formabontó látásmóddal rendelkező vezető nemcsak igazi laboratóriumi színházat hozott létre, de egyben közösséget is teremtett.

(Az egyetemi színjátszás történetének további részleteit is megismerhetjük, ha az SZTE Klebelsberg Könyvtár Contenta (<http://www.ek.szte.hu/contenta-repozitoriumok/>) rendszerében az UnivHistória repozitóriumban (<http://univ.bibl.u-szeged.hu/>) böngészünk, cikkeket olvasgatunk.)

SZTEinfo – Császár Dorina
Archív fotók: Klebelsberg Könyvtár, Fortepan, internet

Források:

A Szegedi Egyetem című lap cikkei:

- 1965. 3. kötet 19. szám <http://univ.bibl.u-szeged.hu/12209/> (<http://univ.bibl.u-szeged.hu/12209/>)
- 1966. 4. kötet. 3. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/278/1/sze_1966_003_001.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/278/1/sze_1966_003_001.pdf)
- 1966. 4. kötet 1. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/12235/1/sze_1966_001_003.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/12235/1/sze_1966_001_003.pdf)
- 1966. 4. kötet 15. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/12355/1/sze_1966_015_005.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/12355/1/sze_1966_015_005.pdf)
- 1970. 8. kötet 8. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/606/1/sze_1970_008_004.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/606/1/sze_1970_008_004.pdf)
- 1971. 9. kötet 8. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/758/2/sze_1971_008_007.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/758/2/sze_1971_008_007.pdf)
- 1972. 10. kötet 11. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/13295/1/sze_1972_011_005.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/13295/1/sze_1972_011_005.pdf)
- 1974. 12. kötet 8. szám http://univ.bibl.u-szeged.hu/13295/1/sze_1972_011_005.pdf (http://univ.bibl.u-szeged.hu/13295/1/sze_1972_011_005.pdf)

Továbbá: